

Het "Museum am Löwentor"

Lars van den Hoek Ostende
Instituut voor Aardwetenschappen, Utrecht

Aan de rand van het Rosensteinpark in het centrum van Stuttgart verrijst een modern bouwwerk. In dit statige gebouw is een van de belangrijkste paleontologische musea van Europa gevestigd, das Museum am Löwentor. In verband met mijn studie heb ik dit museum verscheidene malen bezocht, en zowel het tentoonstellingsgedeelte als de ruimten achter de schermen bezichtigd. Alleen al de grootse en moderne opzet van het museum maakt een diepe indruk. Het belangrijkste echter is de uitgebreide collectie, die, met ten dele zeer spectaculaire stukken, de bezoeker door het geologisch verleden van Baden-Württemberg leidt.

De geschiedenis van het museum

In de zestiende eeuw werden voor het eerst in het kunstenkabinet van het Hertogdom Württemberg niet alleen kunstwerken, maar ook allerlei rariteiten uit de natuur toegelaten. In het jaar 1791 werd dit rariteitenkabinet onder Hertog Karl Eugen een zelfstandig instituut. Het werd gehuisvest in een museumgebouw in het hart van Stuttgart.

In september 1944 werd dit gebouw bij een bombardement ten dele verwoest. Gelukkig was het grootste gedeelte van de verzameling op dat moment al in veiligheid gebracht. Na de tweede wereldoorlog werd besloten het gebouw niet opnieuw op te bouwen. Voor de oorlog was al duidelijk geworden, dat het gebouw feitelijk te klein was om het museum te huisvesten.

De zoölogische verzameling van het museum werd ondergebracht in het herbouwde slot Rosenstein. Dit slot was echter te klein om ook de fossielenverzameling van het museum te huisvesten. Het zou tot het begin van de jaren tachtig duren voor deze verzameling zijn eigen gebouw kreeg, aan de andere kant van het Rosensteinpark.

De tentoonstelling

De tentoonstellingsruimte bestaat feitelijk uit één grote hal. De bezoeker wordt hier d.m.v.

een "tijdspoor" doorheen geleid. Dit tijdspoor begint al op het trottoir ruim buiten het museum. In het spoor zijn de belangrijkste gebeurtenissen in de aardgeschiedenis aangegeven. Hieronder zullen we het tijdspoor volgen.

Trias

De oudste fossielen in het museum stammen uit het Trias (ca. 200 miljoen jaar). Voor de werveldieren was het Trias een belangrijk tijdvak.

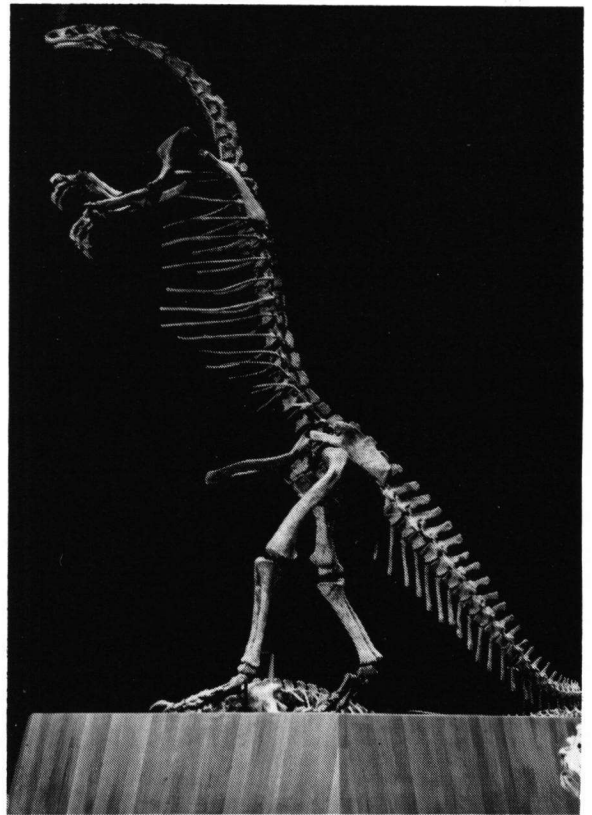

fig. 1 Skelet van een *Plateosaurus* (logo van het museum).

Indrukwekkend om te zien zijn de schedels van *Mastodonsaurus*, het grootste amfibie die ooit geleefd heeft. Behalve door de

grootte vallen deze dieren op door hun tanden. In de bovenkaak zitten gaten, waar de tanden van de onderkaak precies invallen.

Het Trias is ook de periode waarin de dinosauriërs opkomen. In het museum is deze groep vertegenwoordigd door de *Plateosaurus*, een primitieve dinosauriër, die geplaatst wordt in een ontwikkelingslijn van viervoetige naar rechtoplopende vormen. Bij de ingang van het museum zijn vier complete skeletten opgesteld, ieder in een andere lichaamshouding (fig. 1).

Gezien het mooie materiaal dat het museum van deze sauriërs heeft, is het niet verwonderlijk, dat de *Plateosaurus* tot logo van het museum gekozen is.

Eén van de mooiste fossielen in het museum is een groep van 24 aëtosauriërs. Op een oppervlakte van nog geen twee vierkante meter zijn deze dieren vrijgeprepareerd in dezelfde houding, waarin ze 200 miljoen jaar geleden bedolven zijn.

Jura

Het tijdvak dat volgt op het Trias, de Jura, is vooral vertegenwoordigd door de fossielen uit de beroemde groeve Holzmaden (190 miljoen jaar). Zeer bekend zijn de ichthyosauriërs (vishagedissen) van deze vindplaats. Doordat soms de omtrek van de huid bewaard is gebleven, weten we dat deze dieren sterk op dolfijnen geleken hebben.

Aan sommige van de tentoongestelde stukken kan men duidelijk zien dat deze reptielen geen eieren legden, maar levendbarend waren. Een exemplaar toont een wijfje met de snuit van het jong nog net in het bekken.

Een andere groep reptielen uit de Jura die volledig aangepast was aan het leven in zee was die van de plesiosauriërs. Zowel soorten met een lange nek als korthalsige vormen zijn tentoongesteld.

Ook vissen van Holzmaden zijn in de tentoonstelling opgenomen. Het mooiste stuk is wel een kleine mannetjeshaai. In zijn maag zitten de verharde skeletdelen van 250 belemnieten (een uitgestorven soort inktvis).

Tertiair

Het tijdspoor leidt ons verder langs vondsten uit het Tertiair (60 - 2 miljoen jaar). Vooral de periode van 12 tot 20 miljoen jaar (Onder-Mioceen) is goed vertegenwoordigd.

In 1976 stuitte men bij de bouw van de snelweg Ulm - Würzburg bij Langenau op een vindplaats van tertiaire zoogdieren. Het mooiste stuk uit Langenau is wel het complete skelet van *Deinotherium*, dat nu in het museum is opgesteld (fig. 2). Het opvallendste aan deze olifantachtige is dat de slag tanden in de onderkaak geplaatst zijn.

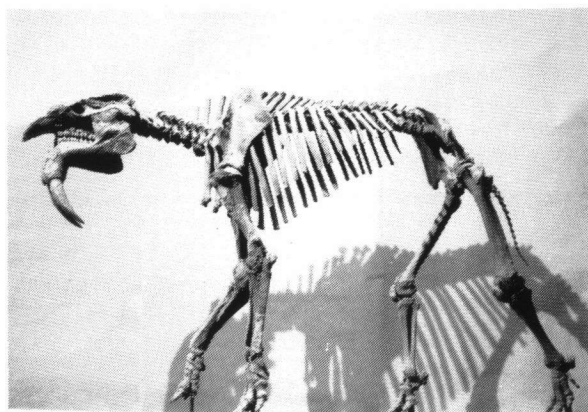

fig. 2 Compleet skelet van *Deinotherium*.

Quartair

Ook het Pleistoceen en Holocene zijn in het Stuttgarter museum in de verzameling vertegenwoordigd. Al in april 1700 werden bij Bad Cannstatt pleistocene olifantresten gevonden.

De toen 31 jaar oude Cuvier werd zó door deze fossielen gefascineerd, dat hij een werk over deze mammoeten heeft geschreven. In dit werk werd voor het eerst overtuigend het bestaan van uitgestorven diersoorten bewezen. Dit vormde een belangrijke basis voor de paleontologie als wetenschap.

De bekendste pleistocene vindplaats uit Baden-Württemberg is wel Steinheim an der Murr. Centraal in de quartaircollectie staat het gemonteerde skelet van een steppe-olifant. Uit dezelfde laag komt een hertegewei met een spanwijdte van twee en een halve meter. De ouderdom van deze vondsten is bepaald op 200 duizend jaar. Iets ouder is een warme fauna uit een dieper gelegen laag in dezelfde groeve.

In deze laag werd in 1933 de menselijkschedel van Steinheim gevonden.

Van de rendierjagers (13 duizend jaar) werd in 1866 een kamp opgegraven. Afgezien van veel rendierbotten is hier ook een gewei met daarop ingekraste figuren gevonden. Niet ver van deze vindplaats is het vrijwel volledige skelet van een eland gevonden.

Ook de grottenbeer ontbreekt niet in de verzameling. In de Hohlenstein werden in de vorige eeuw grotten gevonden, waarin deze dieren hun winterslaap hielden. Uit de grote verzameling botten is een compleet skelet samengesteld, dat op de tentoonstelling te zien is (fig. 3).

Voor diegenen, die op weg naar hun vakantiebestemming langs Stuttgart rijden, is het Museum am Löwentor een mooie onderbreking van de reis. De tentoonstelling is niet alleen indrukwekkend door de vaak spectaculaire stukken die getoond worden, maar is ook duidelijk en overzichtelijk opgesteld. Een "must" voor iedereen die in paleontologie geïnteresseerd is.

De openingstijden van het museum zijn:

Di., Do. en Vr. : 9.00 - 17.00 uur;

Wo.: 9.00 - 20.00 uur;

Za.: 9.00 - 18.00 uur;

Zo.: 10.00 - 18.00 uur.

Het museum is op maandag gesloten.

Het adres is Museum am Löwentor, Rosenstein 1, 7000 Stuttgart 1.

Tel. 0949 - 711/8936 - 0.

adres auteur:

Lars van den Hoek Ostende

Instituut voor Aardwetenschappen

Budapestlaan 4

3508 TA Utrecht

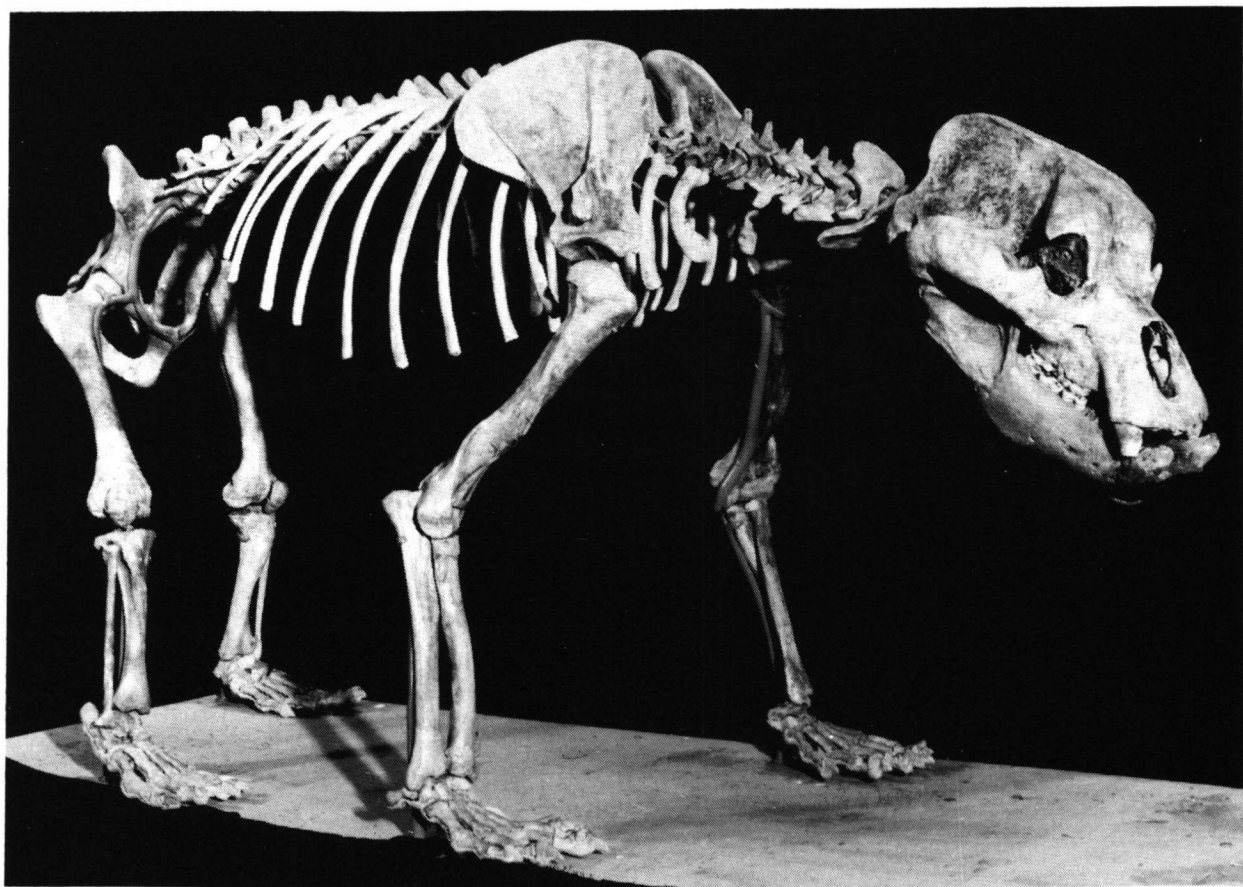

fig. 3 Skelet van een grottenbeer.